

УДК 378.14

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ПЕДАГОГІЧНОГО ЦИКЛУ

О.В. Волошина

Стаття присвячена проблемі використання інтерактивних методів навчання при викладанні дисциплін педагогічного циклу. Представлено порівняльний аналіз традиційного та інтерактивного видів навчання. Розглянуто приклади проведення занять педагогічного циклу з використанням методів інтерактивного навчання, а саме: ролевих та ділових ігор, дискусійного обговорення, проведення круглого столу, використання SWOT-аналізу, кейс-методів.

Ключові слова: активні методи навчання, традиційне навчання, інтерактивні форми і методи навчання, нестандартні заняття, інноваційні форми навчання.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ДИСЦИПЛИН ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ЦИКЛА

О.В. Волошина

Статья посвящена проблеме использования интерактивных методов обучения при изучении дисциплин педагогического цикла. Представлен сравнительный анализ традиционного и интерактивного видов обучения. Рассмотрены примеры проведения занятий педагогического цикла с использованием методов интерактивного обучения: ролевых и деловых игр, дискуссионного обсуждения, проведения круглого стола, использования SWOT-анализа, кейс-методов.

Ключевые слова: активные методы обучения, интерактивные формы и методы обучения, формы обучения, нестандартные занятия, инновационные формы обучения.

THE USAGE OF INTERACTIVE METHODS OF TEACHING WHILE TEACHING DISCIPLINES OF PEDAGOGICAL CYCLE

O. Voloshina

This article is dedicated to a problem of using interactive methods of teaching during teaching disciplines of pedagogical cycle. The necessity of using interactive methods is conditioned by raising activity of students, their motivation to educational and professional activities. It allows to move from passive learning to their active using indifferent situations of professional activity, that raises the quality of teacher training. The comparative analysis of traditional and interactive kinds of teaching is introduced. The examples of realization seminars of pedagogical cycle with using methods of interactive teaching that is: role and business games, a thread discussion, using SWOT-analysis and key methods are considered.

Key words: active methods of teaching, traditional teaching, interactive forms and methods of teaching, unconventional seminars, innovation forms of teaching.

Планування навчальної діяльності з метою активізації пізнавальної діяльності та міцності засвоєння знань – один із важливих напрямків у розвитку і вихованні особистості на сучасному етапі. Безпосередньо на ефективність організації процесу навчання впливають застосовані педагогічні технології, форми, методи, стиль навчання. Необхідність використання активних методів навчання обумовлена тим, що вища освіта покликана формувати самостійного, креативного, здатного до інноваційної діяльності фахівця.

При активному навчанні студент у більшій мірі виступає суб'єктом навчальної діяльності, ніж при пасивному навчанні, вступає в діалог з викладачем, активно приймає участь у пізнавальному процесі, виконуючи творчі, пошукові, проблемні завдання. Активні методи навчання дозволяють успішно формувати здатність адаптуватися в групі; уміння встановлювати особисті контакти, обмінюватися інформацією; готовність прийняти на себе відповідальність за діяльність групи; здатність запропонувати ідеї; готовність йти на виправданий ризик і приймати нестандартні рішення; уміння уникати повторення помилок і прорахунків; здатність ясно і переконливо формулювати свої думки, бути зрозумілим, передбачати наслідки своїх дій; уміння ефективно керувати своєю діяльністю і часом.

До активних методів навчання відносять інтерактивні методи навчання. Інтерактивні методи навчання як поняття зародилися з теорії проблемного навчання, яка була розроблена в 70-80-х рр. ХХ ст. (Т. Кудрявцев, І. Лернер, О. Матюшкін, М. Махмутов, В.Оконь), сутність якої полягає не в передачі готової інформації, з одного боку (вчителя чи викладача) та пасивного засвоєння, з іншого боку (учня, студента чи слухача курсів), а в отриманні нових знань і вмінь за допомогою розв'язання теоретичних і практичних проблем.

Мета статті полягає в аналізі ефективності використання інтерактивних методів навчання при викладанні дисциплін педагогічного циклу.

У процесі інтерактивного навчання (діалогового, взаємодіючого) студенти мають можливість обмінюватися думками, ідеями, пропозиціями, а викладач стає організатором спільної діяльності, ділової співпраці, творчого пошуку, створює атмосферу щирості, поваги. Під час інтерактивного навчання освітній процес організовується таким чином, що практично всі залучені до процесу пізнання. При такому навчанні важливо створити комфортні умови, за яких кожен відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Але не потрібно плутати інтерактивне навчання з груповими формами роботи, які компенсують усі недоліки фронтальної та індивідуальної роботи. Групова форма роботи передбачає навчання однією людиною групи учнів; усі учні групи працюють над одним завданням разом із наступним контролем результатів.

Досвід свідчить, що рівень засвоєння матеріалу, в залежності від використовуваних методів, буває переважно таким: лекція (те, що чуємо) – 5%; самостійне читання – 10%; аудіовізуальний метод – 20%; демонстрування – 30%; групові дискусії – 50%; активне навчання – 70%; застосування засвоєного шляхом навчання інших – 90%.

Незалежні дослідження, проведені різними вченими, довели, що оволодіння матеріалом і рівні його засвоєння зростають майже у чотири рази при застосуванні інтерактивних методів навчання. Економія часу для вивчення необхідного матеріалу, в середньому становить 30%, а набуті знання зберігаються у пам'яті значно довше завдяки залученню всіх органів чуття й активних дій учнів у процесі навчання [1, с.103-108].

Як відомо, інтерактивне навчання принципово відрізняється від традиційного.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз традиційного та інтерактивного видів навчання

Компоненти	Традиційне навчання	Інтерактивне навчання
Цільовий	Передача знань через виклад навчальної інформації без залучення студентів до активної навчально-пізнавальної діяльності	Розвиток студента як суб'єкта навчальної діяльності, створення умов для активного оволодіння знаннями та реалізації творчого потенціалу.
Мотиваційний	Переважання зовнішньої мотивації	Наявність глибокої внутрішньої мотивації та мотивації спільної діяльності
Змістовий	Репродуктивне засвоєння матеріалу	Самостійний пошук та оволодіння знаннями
Операційно-діяльнісний	Перевага методів усного викладання знань: лекції, бесіди, методу ілюстрації і демонстрації, репродуктивних методів	Інтерактивні: методи «мікрофон», «мозковий штурм», «акваріум», дискусія, рольова гра тощо.
Контрольно-регулюючий	Викладач контролює обсяг вивчення матеріалу, час і процес навчання. Зворотній зв'язок з учнями відсутній. Викладач є «джерелом» знань.	Контроль викладача за обсягом матеріалу, процесом навчання є опосередкованим. Зворотній зв'язок з учнями є постійним. Викладач є організатором, консультантом та фасилітатором
Оцінювально-результативний	Є чіткі критерії для контролю знань педагогом. Але оцінка є формальним показником результату навчання, оскільки не враховує реального рівня розвитку. Відсутні можливості щодо розвитку самоконтролю та самооцінки студента.	Оцінка викладача формується на основі врахування активності кожного студента, докладених ним зусиль, способу спілкування, вміння співпрацювати.

Інтерактивне навчання сприяє активізації навчально-пізнавального процесу, формуванню глибокої внутрішньої мотивації, надає можливості для інтелектуального та творчого розвитку, прояву ініціативи, розвиває комунікативні вміння. Навчання з використанням інтерактивних освітніх технологій передбачає, відмінну від звичної, логіку навчального процесу: не від теорії до практики, а від формування нового досвіду до його теоретичного осмислення через застосування [2, с.9].

Наведемо приклади використання інтерактивних методів при викладанні дисциплін педагогічного циклу.

На парах з історії педагогіки ефективною була рольова гра «Інтерв'ю». Необхідно взяти інтерв'ю у видатних педагогів минулого. Частина студентів обирала ролі педагогів, а інші – ролі журналістів. «Журналісти» підбирали питання для інтерв'ю, «вчені» відповідали на них. Як групі журналістів, так і групі вчених необхідно було ознайомитися з додатковою літературою, з науковими біографіями педагогів. Особливість цієї гри полягала в тому, що відповіді «вчених» – це вже не просто інформація, а особистісно-значуща інформація, це спроба майбутніх учителів відстояти власні переконання.

Близька до гри «Інтерв'ю гра «Реклама». Студенти вибирали певну теорію розвитку особистості і

складали своєрідний рекламний буклет (презентації, фотографії, малюнки), обґрунтовували привабливість цієї теорії, її історичну роль, відстоювали її значущість у сучасній науці і практиці. Учасники гри відзначали, що почали відчувати себе «більш розкуто», хоча і важко буває «активно включитися в гру», «висловити власну думку», «заняття з ігровими ситуаціями найбільш цікаві», «матеріал засвоюється краще і швидше».

На заняттях з педагогіки, з основ педагогічної майстерності програвання різноманітних фрагментів, мікрвикладання допомагає розвинути педагогічну імпровізацію, особливу значущу характеристику в майбутній професійній діяльності. Для імпровізації особливо важливі гнучкість, спонтанність, розкутість професійної поведінки, доброзичливий психологічний клімат, бажання спробувати свої сили в нестандартних ситуаціях. Ділова гра допомагає розвинути і такі професійно-особистісні якості майбутніх учителів, як упевненість, виразність, емоційність, комунікативність.

Ділові ігри допомагають студентам упевнено і відповідально поводитися в різних ситуаціях. Особливо цікавими і важливими для майбутніх учителів під час проведення лабораторних занять були такі: «Конфліктна ситуація на уроці», «Індивідуальна бесіда класного керівника з батьками учня», «Моделювання ситуації успіху для школярів різного віку», «Засідання ради школи», «Батьківські збори», «Психолого-педагогічний консилиум» та інші. Під час проведення однієї рольової гри на лабораторному занятті ми змінювали початкові параметри. Такий підхід розвиває у студентів не фрагментарне, а цілісне, комплексне, системне сприйняття педагогічних явищ, попереджає стереотипність професійної поведінки, розвиває її гнучкість [3, с.41].

У процесі вивчення курсу «Основи педагогічної майстерності» майбутнім учителям запам'яталася ділова гра «Самопрезентація». Ігровий сюжет пов'язаний зі створенням інноваційної експериментальної школи, в яку підбирають учителів, готових працювати творчо і неординарно. Експертна комісія повинна відібрати серед багатьох бажаючих найбільш талановитих професіоналів.

Одним із засобів стимулювання пізнавальної активності в процесі навчання є технології опрацювання дискусійних питань.

До участі в дискусійному обговоренні ми залучаємо студентів під час вивчення дискусійних видів роботи на заняттях з основ педагогічної майстерності та розглядаючи питання «Класно-урочна система та її альтернативи» (педагогіка), «Розвиток української національної системи освіти в епоху Українського відродження – XVI – перша пол. XVIII ст.» (Історія педагогіки), «Педагогічна спадщина А. С. Макаренка і сучасність» (Основи педагогічної майстерності) тощо.

На парах з історії педагогіки майбутнім учителям запропонували проаналізувати протилежні позиції Я.А. Коменського і Гегеля щодо гри. Позитивно оцінюючи роль гри в навчанні школярів, Я.А. Коменський переконував, що «забави ведуть до серйозних цілей». Гегель виступав проти «граючої педагогіки», підкреслював, що «ігрове виховання може мати для всього життя хлопчика той наслідок, що він на все почне дивитися зневажливо». Аналіз ідей великих педагогів стимулював дискусію, спрямовував студентів на підбір найбільш точних аргументів.

При вивченні теми «Проблема національної культури і школи на рідній мові в історії вітчизняної педагогіки 19 -20 ст.» формою проведення заняття був «круглий стіл».

Круглий стіл – форма публічного обговорення чи висвітлення певних питань; учасники висловлюються у визначеному порядку. Мета використання методу круглого столу – всесторонньо глибокий аналіз актуальної проблеми шляхом її обговорення.

Форма організації заняття допомогла студентам дати відповідь: наскільки сучасними є ідеї національної культури і школи на рідній мові в історії вітчизняної педагогіки 19-20 століть для української педагогіки 21 століття.

Технологією проведення заняття «Розробка і розвиток ідеї колективного виховання» був SWOT-аналіз. SWOT-аналіз – це визначення сильних і слабких сторін об'єкту, а також можливостей його застосування. Завдяки такій формі проведення заняття студенти змогли чітко зробити висновок про актуальність ідей колективного виховання для сучасних умов розвитку школи на основі демократизації, гуманізації, індивідуалізації, людиноцентризму; про перспективи подальшого розвитку колективного виховання.

При вивченні теми «Виховні системи» необхідно було анонсувати по групах особливості системи виховання певної епохи (Спартанської, Афіїнської систем виховання; релігійної традиції і лицарського виховання; системи виховання джентльмена). Технологія проведення заняття: «мозковий штурм». Після колективного обговорення студенти зробили висновок і обґрунтували свою позицію щодо актуальності для сучасної теорії і практики освіти педагогічних ідей та досвіду виховних систем минулого.

При проведенні заняття на тему «Особистість як найвища мета виховної діяльності у творчій спадщині видатних педагогів минулого» технологією проведення заняття був «Кейс-метод (Casestudy)».

Суть методу полягає у використанні конкретних випадків (ситуацій, історій, текстів), які називаються

«кейсом», для спільного аналізу, обговорення або прийняття рішень з певної теми навчальної дисципліни. Цінність кейс-методу полягає в тому, що він одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, а також вдало суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність, що безумовно є ефективним в реалізації сучасних завдань системи освіти [3, с.41].

Готуючись до заняття, студенти вивчили життєвий шлях, педагогічну діяльність, педагогічну спадщину Ж.-Ж. Руссо, Л. Толстого, В.Сухомлинського, Я.Корчака (розробили слайд-фільм, використовували цитати з творів цих великих педагогів).В кінці заняття було зроблено висновок про актуальність педагогічних ідей Ж.-Ж. Руссо, Л.Толстого, В.Сухомлинського, Я. Корчака для сучасної педагогічної теорії та освітньої практики.

Отже, інтерактивні методи навчання та освітні технології спрямовані, насамперед, на підвищення власної активності студентів та їхньої мотивації до навчально-професійної діяльності. Вони дозволяють перейти від пасивного засвоєння знань до їх активного застосування в різних ситуаціях професійної діяльності, що, безумовно, підвищує якість підготовки майбутніх учителів.

Література

1. Архипова С.П. Діалогові технології навчання як засіб підготовки до неперервної освіти / С.П. Архипова // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. / Ред. кол. : В.О.Зайчук т. ін. – К. : НМЦ ВО, 2002. – Вип. 38. – С. 103–108.
2. Волошина О.В. Використання технології проблемного навчання при викладанні дисциплін педагогічного циклу / О. В. Волошина // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – Випуск 46. – Вінниця, 2016. – С. 9-13.
3. Волошина О.В. Використання проектних технологій навчання при викладанні дисциплін педагогічного циклу / О.В. Волошина // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – Випуск 44. – Вінниця, 2015. – С. 41-44.

References

1. Arkhylova S.P. Dialohovi tekhnolohiyi navchannya yak zasib pidhotovky do neperervnoyi osvity / S.P. Arkhylova // Novi tekhnolohiyi navchannya: Nauk.-metod. zb. / Red. kol. : V.O.Zaychuk t. in. – K. : NMTs VO, 2002. – Vyp. 38. – S. 103–108.
2. Voloshyna O.V. Vykorystannya tekhnolohiyi problemnoho navchannya pry vykladanni dystsyplin pedahohichnoho tsykladu / O. V. Voloshyna // Naukovi zapysky Vinnyts'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhayla Kotsyubyns'koho. Seriya: Pedahohika i psykholohiya. – Vypusk 46. – Vinnytsya, 2016. – S. 9-13.
3. Voloshyna O.V. Vykorystannya proektnykh tekhnolohiy navchannya pry vykladanni dystsyplin pedahohichnoho tsykladu / O.V. Voloshyna // Naukovi zapysky Vinnyts'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhayla Kotsyubyns'koho. Seriya: Pedahohika i psykholohiya. – Vypusk 44. – Vinnytsya, 2015. – S. 41-44.